

Ukraina sõjapõgenikud Eestis

Küsitlusuuring

RITA 1: Strateegilise TA tegevuse toetamine

Teemapaber nr 2: Majutus

Tartu Ülikooli Sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskus (RAKE)

Kadri Lees, Kerly Espenberg

Uuringu tellis ja uuringut rahastab Eesti Teadusagentuur Euroopa Regionaalarengu Fondist toetatava programmi „Valdkondliku teadus- ja arendustegevuse tugevdamine” (RITA) tegevuse 1 „Strateegilise TA tegevuse toetamine” kaudu.

Uuringu tegid Tartu Ülikooli Sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskus (RAKE) ja SA Poliitikauuringute Keskus Praxis

Autorid: Kadri Lees, Kerly Espenberg

Viitamine: Lees, K.; Espenberg, K. (2022). Ukraina sõjapõgenikud Eestis. Teemapaber nr 1: Majutus. Tartu. Tartu Ülikool.

RITA on Euroopa Regionaalarengu Fondist toetatav programm, mille eesmärk on suurendada riigi rolli teaduse strateegilisel suunamisel ning teadus- ja arendusasutuste võimekust ühiskondlikult oluliste uuringute tegemisel. Programmi kaudu rahastab SA Eesti Teadusagentuur Eesti riigi vajadustest lähtuvaid sotsiaalmajanduslike eesmärkidega rakendusuuringuid.

Tegevuse „Strateegilise TA toetamine” eesmärk on suurendada riigi rolli teaduse strateegilisel suunamisel ja prioriteetide määramisel ning tõsta Eesti TA asutuste võimekust viia läbi riigi vajadustest lähtuvaid rakendusuuringuid. Lisaks soovitakse uuringute toetamise kaudu saada teaduspõhiseid soovitusi ja rakendada neid ühiskonna ees seisvate sotsiaal-majanduslike väljakutsete lahendamiseks.

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

Eesti
tuleviku heaks

RITA

TARTU ÜLIKOOL
RAKE

praxis | mõttekoda

ELUKOHAD PIIRKONDADE KAUPA, %

ELUKOHAD ELUASEME TÜÜBI KAUPA, %

Mida hiljem Eestisse jõuti, seda väiksem oli nende sõjapõgenike osakaal, kes elasid eraldi korteris ning suurem jällegi nende osakaal, kes elasid riigi pakutavas ajutises majutuspaigas - hotellis/hostelis või ka laevas.

ELUASEME ÜÜRIHIND PIIRKONDADE KAUPA

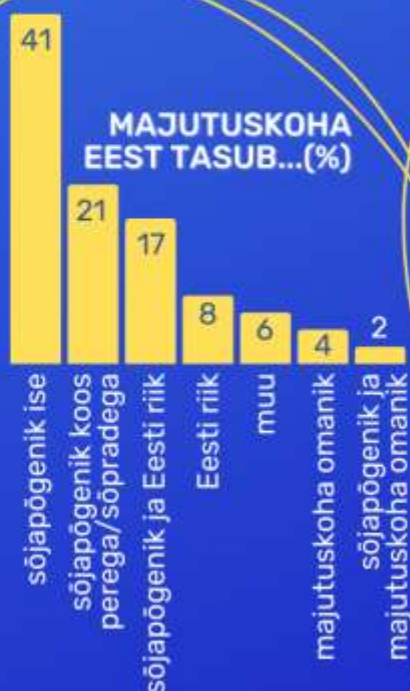

PRAEGUSES ELUKOHAS ON VÕIMALIK ELADA... (%)

Võrreldes teiste Euroopa Liidu riikidega, elas kohalike Eesti perede juures väga vähe sõjapõgenikke. Enamasti elati eraldi ning saadi kas ise või pere toetusega hakkama elukoha eest tasumisega.

MAJUTUSKOHA EEST TASUB... (%)

ELATAKSE KOOS... (%)

UKRAINA SÕJAPÕGENIKUD JA MAJUTUSKOHAD

Selles peatükis vaatame, kus elavad Ukraina sõjapõgenikud Eestis – millistes majutustüüpides nad elavad, millised on elutingimused ning kes majutuse eest tasub.

1. Üldine taust ja teiste riikide kogemus

Uude riiki jõudmisel on üheks esimeseks lahendust vajavaks probleemiks majutuskoht – kus peatuda kohe riiki saabudes ning kuidas leida endale püsiv(am) elukoht, mis oleks perele sobilik ja jõukohase hinnaga. Eestis jõustus alates 9. märtsist 2022 Vabariigi valitsuse korraldus¹, millega said Eestisse sõja eest põgenenud Ukraina kodanikud ja nende pereliikmed taotleda **ajutist kaitset**. Korralduse aluseks oli 3.märtsil 2022. aastal Euroopa Liidu siseministrite kohtumisel vastu võetud otsus ajutise kaitse direktiivi käivitamise osas. Ajutine kaitse on aastane elamisluba, mille aluses on võimalik sõjapõgenikele sotsiaalseid garantiisid². Sealhulgas näeb ELi direktiiv³ ette, et teistele teemadele lisaks (elamisluba, ligipääs tervishoiusüsteemile, tööturule jne) on **ajutise kaitse saanutel võimalus ligi pääseda ka sobivale majutusteenustele**⁴. Ühest küljest on riigi poolt pakutavad majutusvõimalused sõjapõgenikele kiireks ja mugavaks lahenduseks, kuid teisalt on varasemas kirjanduses leitud, et peatumine sõprade, pereliikmete või kohalike juures aitab kaasa kiiremale kohanemisele uues asukohariigis⁵.

Teistest Euroopa riikidest oli Ukraina sõjapõgenike surve kõige suurem Poolale: Poola-Ukraina piiri kaudu lahkus Ukrainast miljoneid inimesi. 20.12.2022 seisuga oli üle Ukraina-Poola piiri tulnud üle 8,4 miljoni inimese ning ajutise kaitse või mõne teise sarnase skeemi alusel riigis viibivaid Ukraina sõjapõgenikke oli kokku üle 1,5 miljoni⁶. Seega on Poola riigil ning elanikel olnud väga suur koormus Ukraina sõjapõgenike abistamisel. Kuivõrd Poola jõudis lühikese ajaga väga palju sõjapõgenikke, siis esialgu kasutati suurte rahvamasside majutamiseks ka näiteks spordisaale, halle jne.⁷ Nii Poolas kui ka näiteks Saksamaal (mis samuti on väga suures mahus sõjapõgenikke vastu

¹ Alates homsest lihtsustus Eestis Ukraina sõjapõgenike vastuvõtmine (2022). Vabariigi Valitsus [<https://valitsus.ee/uudised/alates-homsest-lihtsustub-eestis-ukraina-sojapogenike-vastuvotmine>]

² Ajutine kaitse Ukraina kodanikele ja nende pereliikmetele. Politsei- ja Piirivalveamet [<https://www.politsei.ee/et/juhend/info-seoses-ukraina-sojaga/ajutine-kaitse-ukraina-kodanikele-ja-nende-pereliikmetele>]

³ Temporary protection (2022). European Commission. Migration and Home Affairs [https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/common-european-asylum-system/temporary-protection_en]

⁴ European Parliament (2022). Temporary Protection Directive [[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/729331/EPRS_BRI\(2022\)729331_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/729331/EPRS_BRI(2022)729331_EN.pdf)]

⁵ Pötzschke, S., Weiß, A., Piepenburg, J. G., Popek, O. (2022) Preliminary findings from an online survey of Ukrainian refugees on Germany and Poland [[Preliminary findings from an online survey of Ukrainian refugees in Germany and Poland | EUROPP \(lse.ac.uk\)](https://www.europp.lse.ac.uk/Preliminary-findings-from-an-online-survey-of-Ukrainian-refugees-in-Germany-and-Poland)]

⁶ Ukraine refugee situation [<https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>]

⁷ Chmielewska-Kalińska, I., Dudek B., Strzelecki. P. (2022) The living and economic situation of Ukrainian refugees in Poland Report of the questionnaire survey conducted by NBP Regional Branches. [[ukrainian-refugees-2022.pdf \(nbp.pl\)](https://nbp.pl/ukrainian-refugees-2022.pdf)]

võtnud) olid olemas ametlikud põgenike majutuskohad või hädaabi elukohad, kuid tegelikkuses elas seal väga vähe sõjapõgenikke. **Hoopis suurem osa sõjapõgenikest elasid sõprade-tuttavate ja pereliikmete juures**⁸. Võrreldes teiste põgenike kriisidega on mõnevõrra erandlik see, et **umbes kolmandik sõjapõgenikest ei ole vajanud abi majutuskohaga, sh selle eest tasumisega**, kuivõrd nad tasusid ise oma majutuskoha eest. Kokkuvõtvalt on Poolas olnud olukord järgmine: 33% elasid üüripindadel eraldi oma leibkonnaga; 19% elasid koos teiste ukrainlastega (ei makstud majutuse eest), 18% elas koos mõne Poola perega (tasuta); 11% elas hotellides ning 9% spordisaalides, 10% mõnes muus kohas⁹. Samas peab tähele panema, et viidatud uuring viidi läbi 2022. aasta aprillis-mais, mil sõja algusest oli möödas paar kuud. Siiski saab öelda, et paljud Ukraina sõjapõgenikud on leidnud majutuskoha rahvuskaaslaste abiga, sest näiteks Poolas elas enne 24.02.2022 üle ühe miljoni ukrainlase ning paljud Poola hooajatöolistest on olnud ukrainlased, mis tähendab, et ukrainlastel võis olla Poolas kontakte nii oma rahvuskaaslaste kui ka kohalike elanike seas¹⁰.

Teise Ukraina naaberriiki Slovakkiasse on jõudnud samuti üsna palju Ukraina sõjapõgenikke. ÜRO andmetel on üle 100 000 Ukrainast pärit sõjapõgeniku saanud Slovakkias kas ajutise kaitse või viibitakse riigis mõne muu sarnase skeemi alusel¹¹. Põgenike aitamisel loodi niinimetatud „ühised keskused“ („Collective Centers“), millel on olnud suur roll põgenike abistamisel (sh majutus), kuid tegelikkuses **elas küsitluse läbiviimise ajal (juuli-august 2022) üle poolte sõjapõgenikest siiski väljaspool neid keskusi**. Keskustes elas kokku 43% vastanutest ning ülejäänud elasid muudes kohtades, kusjuures enamik elas mõne pere juures (29%) ning 16% üüris endale oma pinda. Samal ajal aga teadsid 29% keskustes viibijatest, et neil oli 2-3 kuu jooksul vaja leida endale uus elukoht¹².

UNHCRi (*United Nations High Commissioner for Refugees*) eri riikides augustis ja septembris 2022 läbi viidud võrdlevuuring näitas, et 25% vastanutest elas majutuskohas, mida nad ise üürisid, 41% elas kellegi juures ning 18% hotellides või hostelites või põgenikele mõeldud keskustes. Oluline on ka see, kellest koosneb sõjapõgeniku leibkond – 87% leibkonnaliikmetest olid naised ja lapsed ning keskmine leibkonna suurus oli 2,8. 11% vastanutest oli leibkonnas ka mõni üle 60aastane liige¹³.

Seega võib öelda, et Ukraina sõjapõgenike **majutuskohad on olnud mõnevõrra teistsugused võrreldes teiste põgenike kriisidega** – kuigi on loodud võimalusi ühisteks elamiseks (sh nt riigi poolt pakutavad majutuskohad spordisaalides jne), on suur osa sõjapõgenikest siiski proovinud ise omal käel elamispinda üürida või elatakse sugulaste, sõprade ja tuttavate juures. Seda on kindlasti toetanud asjaolu, et ukrainlased on üheks suuremaks rühmaks kolmandatest riikidest, kes on

⁸ Pötzschke, S., Weiß, Hebel, A., Piepenburg, J. G., Popek, O. (2022) Preliminary findings from an online survey of Ukrainian refugees on Germany and Poland [[Preliminary findings from an online survey of Ukrainian refugees in Germany and Poland | EUROPP \(lse.ac.uk\)](https://www.europp.lse.ac.uk/)]

⁹ Chmielewska-Kalińska, I., Dudek B., Strzelecki. P. (2022) The living and economic situation of Ukrainian refugees in Poland Report of the questionnaire survey conducted by NBP Regional Branches. [[ukrainian-refugees-2022.pdf \(nbp.pl\)](https://nbp.pl/ukrainian-refugees-2022.pdf)]

¹⁰ Economic Inclusion of Ukrainian refugees in Poland (2022). Norwegian Refugee Council in Poland [[nrc-economic-inclusion-of-ukrainian-refugees.pdf](https://nrc.no/publications/economic-inclusion-of-ukrainian-refugees.pdf)]

¹¹ Ukraine refugee situation [<https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine/>]

¹² Multi-sectoral needs assessment Slovakia (2022). Regional Refugee Response for the Ukraine Situation [<https://reliefweb.int/report/slovakia/slovakia-multi-sectoral-needs-assessment-october-2022>]

¹³ Lives on hold: intentions and perspectives of refugees from Ukraine. UNHCR Regional Bureau for Europe [<https://data.unhcr.org/en/documents/details/95767>]

Euroopa Liitu saabunud, seal elanud ja töötanud. Eriti suur on ukrainlaste diasporaa Poolas¹⁴. **Seega on olemas kontaktid enda paremaks sisseadmiseks uues elukohariigis ning seetõttu pole vajatud ka nii palju ajutisi elupaiku riikide poolt.**

Senine Ukraina sõjapõgenike majutus Eestis

Eestisse saabunud Ukraina sõjapõgenikud kasutasid elukoha leidmisel erinevaid võimalusi, kuid peatuda oli võimalik ka riigi poolt pakutaval ajutisel majutusteenusel, mida korraldasid kohalikud omavalitsused ning enamasti majutati sõjapõgenikud üle Eesti peamiselt hotellidesse ja hostelitesse, Tallinnas ka laeva. Ajutine majutusteenus on sõjapõgenikele tagatud 4 kuud.

Eestis oli juba enne sõja algust arvestatav Ukraina kogukond. 2021. aasta rahvaloenduse andmetel elas Eestis 27 828 inimest, kes olid rahvuselt ukrainlased. Neist 68% elas Põhja-Eestis (sh 56% Tallinnas), 12% Kirde-Eestis, 10% Lõuna-Eestis ning Lääne- ja Kesk-Eestis kummaski 5%.¹⁵ Samuti on aasta-aastalt kasvanud Eestis lühiajalise töötamise alusel Eestis viibinud Ukraina kodanike arv. Politsei- ja piirivalveameti andmetel registreeriti 2021. aastal 23 549 Ukraina kodaniku lühiajalist töötamist, 2018. aastal oli sama number 15 480. 2022. aasta suvel¹⁶ viis Tartu Ülikool koostöös Turu Ülikooliga läbi sõjapõgenike küsitlusuuringu, kus küsiti vastajatelt muuhulgas ka põhjusi, miks nad otsustasid just Eestisse tulla. Vastustest selgus, et **54% tulid Eestisse eelkõige seetõttu, et neil oli Eestis ees pere või sõbrad, seega oli võimalik tulla kellegi juurde.**

Väga suur osa Eestisse saabunud põgenikest **ei kasutanudki riigi poolt pakutavat majutusteenust, vaid tuttavate ja pereliikmete abi elamiskoha leidmisel.** Suvises uuringus¹⁷ selgus, et 2022. aasta suvel elas 45% Ukraina sõjapõgenike uuringule vastanutest eraldi korteris või majas, 29% elas hotellis või hostelis, 11% muus kohas (peamiselt oli selleks laev), 14% jagas kas korterit või maja. Enamik vastanutest elas ühes majutuskohas koos 3-4 inimesega ning majutuskohas oli peamiselt üks magamistuba. Üsna suur osa vastanutest (28%) pidi leidma uue elukoha 1–2 kuu jooksul.¹⁸ Seda muidugi põhjustas asjaolu, et üsna suur osa vastanutest elas riigi poolt pakutaval majutuspinnal ning seal elamise aeg on piiratud.

2. Küsitlusuuringu tulemused

Ukraina sõjapõgenike küsitlusuuringus oli plokk küsimusi, mis olid seotud sõjapõgenike elukohaga. Piirkondade jaoks kasutasime NUTS3¹⁹ jaotust, mida kohandasime analüüsi jaoks sobivaks. Piirkonnad on järgmised: Tallinn; Põhja-Eesti (Harjumaa, välja arvatud Tallinn); Lääne-Eesti

¹⁴ Orav, A. (2022) Labour market integration of asylum-seekers and refugees. European Parliamentary Research Service [[Labour market integration of asylum-seekers and refugees \(europa.eu\)](https://www.europa.eu/rap/research-service/labour-market-integration-of-asylum-seekers-and-refugees)]

¹⁵ RL21429: RAHVASTIK RAHVUSE, SOO, VANUSERÜHMA JA ELUKOHA (HALDUSÜKSUS) JÄRGI, 31. DETSEMBER 2021 [https://andmed.stat.ee/et/stat/rahvaloendus__rel2021__rahvastiku-demograafilised-ja-etno-kultuurilised-naitajad__rahvus-emakeel/RL21429]

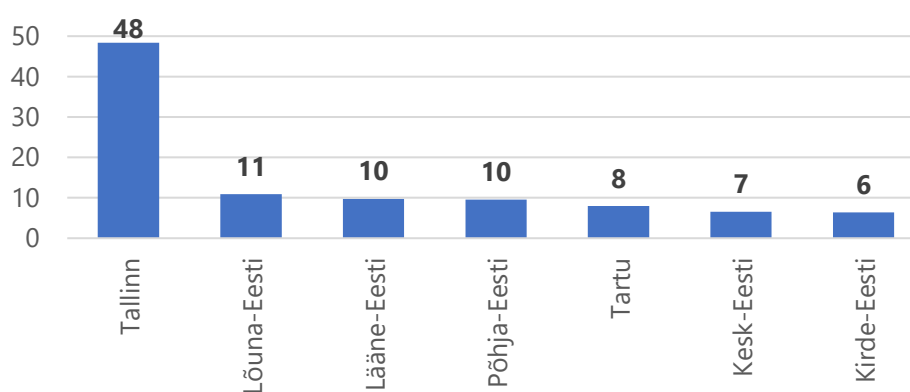
¹⁶ Jauhiainen, J. S., Erbsen, H. A., Lysa, O., Espenberg, K (2022) Temporary protected Ukrainians and other Ukrainians in Estonia, 2022. University of Turku

¹⁷ Ibid

¹⁸ Jauhiainen, J. S., Erbsen, H. A., Lysa, O., Espenberg, K (2022) Temporary protected Ukrainians and other Ukrainians in Estonia, 2022. University of Turku

¹⁹ Eesti NUTS piirkonnad [<https://metadata.geoportaal.ee/geonetwork/srv/api/records/%7B4585BF4A-4B36-436C-848B-7BD3DD38DBDA%7D>]

(Hiiumaa, Läänemaa, Pärnumaa, Saaremaa); Kesk-Eesti (Järvamaa, Lääne-Virumaa, Raplamaa); Kirde-Eesti (Ida-Virumaa); Lõuna-Eesti (Jõgevamaa, Põlvamaa, Tartumaa, Valgamaa, Viljandimaa, Võrumaa). Kõige rohkem elas Ukrainast pärit sõjapõgenikke Tallinnas (48%). Arvestades, et ülejäänud Harjumaal elas 10% sõjapõgenikest, siis elas **Harjumaal (sh Tallinn) kokku 58% kõikidest sõjapõgenikest**. Ülejäänud Eesti piirkondades elas märksa vähem sõjapõgenikke. Tartus elas 8% Eestisse jõudnud sõjapõgenikest ning ülejäänud Lõuna-Eestis 11% (joonis 1). **Ukraina sõjapõgenikud on koondunud pigem suurematesse linnadesse** (Tallinn ning Tartu) ning nendesse piirkondadesse, kus rahvaloenduse andmetel elas enne sõja algust rohkem ukraina rahvusest inimesi. 2022. aasta suvel läbi viidud sõjapõgenike uuringus selgus, 15% vastanutest elas piirkonnas, kus nende naabruskonnas elas väga palju ukrainlastest sõpru ning 42% vastanutest olid vähemalt mõned kaasmaalastest sõbrad lähedal²⁰. Ühest küljest võib tegu olla sõjapõgenike endiga, kuid samal ajal võivad tegemist olla ka juba enne Eestis elanud ukraina rahvusest inimestega.

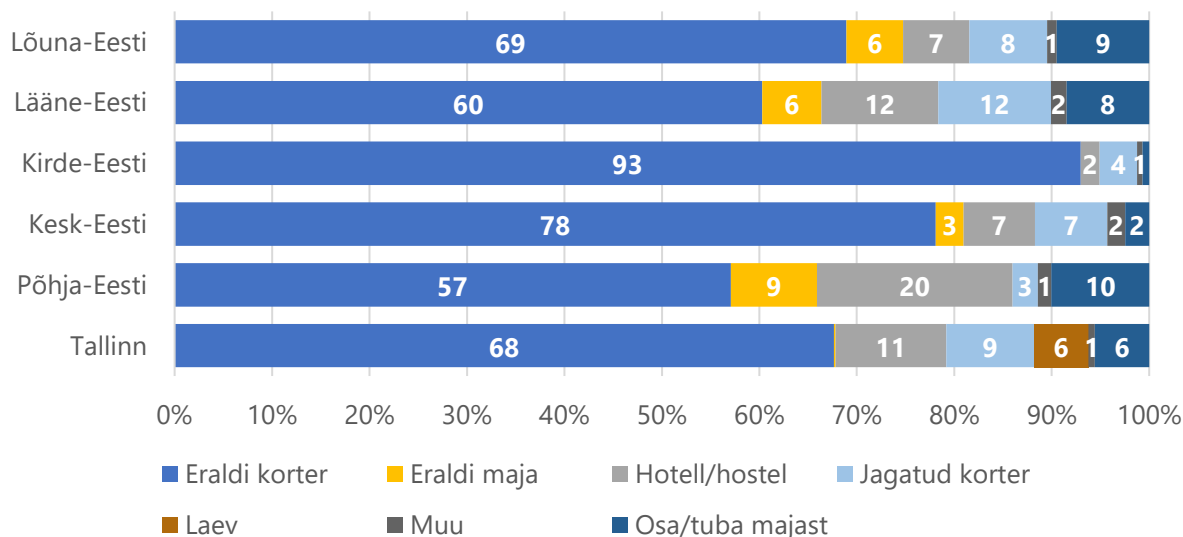
JOONIS 1. Sõjapõgenike elukohad piirkondade kaupa, %. N=1598

Allikas: RITA uuringu küsitlus sõjapõgenike seas

Enim elati eraldi korteris (68%), 10% küsitluses osalenutest elas hotellis või hostelis ning 3% laevas. Seega umbes **13% kõikidest sõjapõgenikest elas riigi poolt pakutaval ajutisel majutuspinnal**. Elamispinda jagas tõenäoliselt mõne teise leibkonnaga kokku 15% sõjapõgenikest: 8% jagatud korteris ning 7% oli elamispinnaks kas osa või tuba majast. Muid majutuskohi mainis 1% vastanutest.

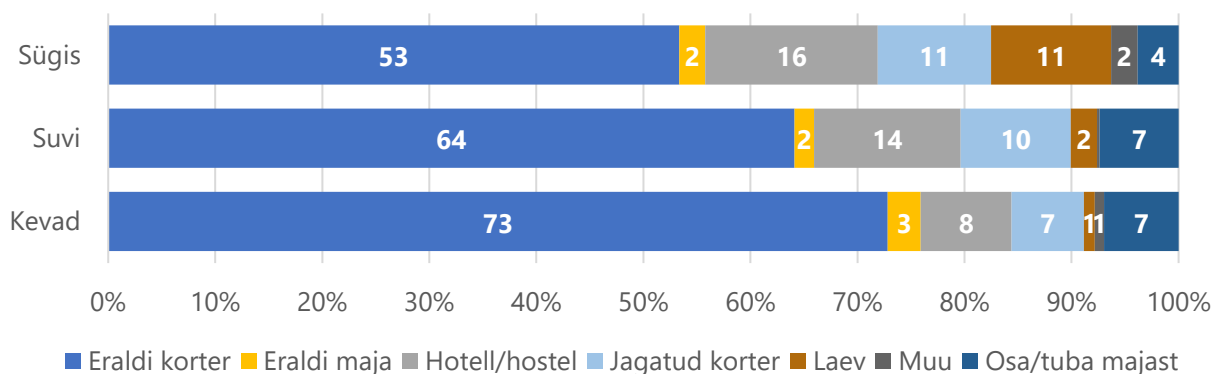
Piirkonniti on näha, et eraldi korteris elas kõige rohkem sõjapõgenikke Kirde-Eestis (93%), samas elas Kirde-Eestis ka kõige vähem Ukraina sõjapõgenikke. Lõuna-Eestis elas eraldi korteris 69% sõjapõgenikest, sh Tartus elas 74% põgenikest eraldi korteris, ülejäänud Lõuna-Eestis 66%. Tallinnas elas 68% sõjapõgenikest eraldi korteris, 11% elas hotellis või hostelis ning 6% laevas, st riigi poolt pakutaval ajutisel majutuspinnal elas umbes 17%. Põhja-Eestis elas vaid 57% eraldi korteris, kuid lisaks elas 9% sõjapõgenikest eraldi majas. Põhja-Eestis oli võrreldes teiste piirkondadega enam neid, kes elasid hotellis või hostelis (20%). Hotellis või hostelis elavate sõjapõgenike osakaal oli suurem ka Lääne-Eestis (12%) (joonis 2).

²⁰ Ukraina sõjapõgenike suhtlusringkond Eestis, kohanemine Eestiga ning edasised plaanid (2022) Tartu Ülikooli Sotsiaalteaduslike Rakendusuuringu keskus [https://skytte.ut.ee/sites/default/files/2022-12/Ukraina%20s%C3%B5jap%C3%B5genikud_suhtlusringkond%3B%20Eestisse%20j%C3%B5udmine%20ja%20pla anid.pdf]

JOONIS 2. Ukraina sõjapõgenike majutuskohad majutuskoha tüübi ja piirkonna järgi, %. N=1567
Allikas: RITA uuringu küsitlus sõjapõgenike seas

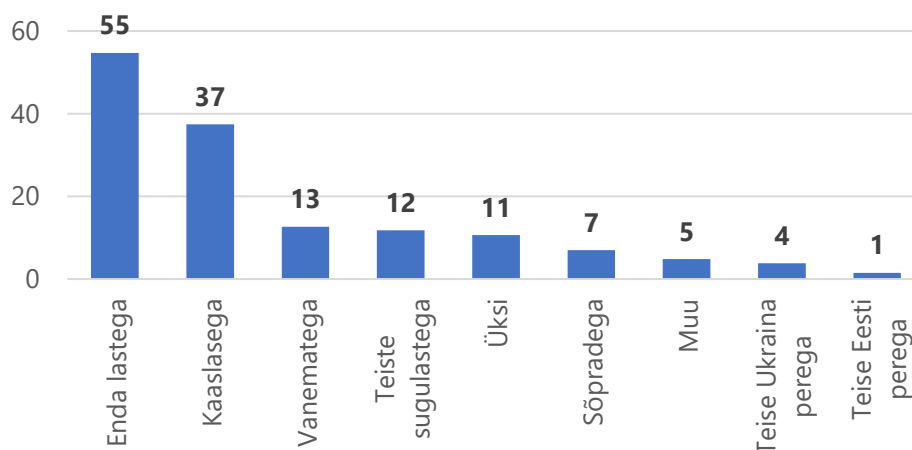
Enamik (65%) küsitluses osalenud Ukraina sõjapõgenikest saabus Eestisse talvel ja kevadel (perioodil veebruar–mai), 24% jõudsid Eestisse suvekuudel (juuni–august) ning 11% sügisel (september–oktoober). Arvestades saabumisaega, võib sõjapõgenike elukohtades olla erinevusi. Kevadel saabunute seast elas eraldi korteris 73% vastanutest. Samas elas ka hotellis/hostelis või laevas omajagu inimesi – kokku 9%. Ehk siis võib eeldada, et Eesti riik pole sõjapõgenikke elukohata jätnud ning pakkunud seda ka siis, kui seda on vajatud pärast nelja kuu möödumist. Suvel saabunutest elas eraldi korteris 64% vastanutest ning hotellis/hostelis või laevas elas kokku 16%. Ootuspäraselt on näha, et **mida hiljem Eestisse jõuti, seda väiksem oli nende sõjapõgenike osakaal, kes elas eraldi korteris ning suurem jällegi nende osakaal, kes elavad riigi pakutaval ajutises majutuspaigas**. Sügisel saabunutest elas eraldi korteris 53% ning samal ajal elas hotellis ja hostelis 16% või laevas 11%. Ühest küljest pole hiljem saabunutel olnud võimalik veel leida endale eraldi elamispinda – see võib olla ka keeruline, kuna vabu kortereid sobivas hinnaklassis ning piirkonnas on vähem. Teisalt on aga sügisel saabunutel veel võimalik elada riigi poolt pakutaval pinnal ning uude riiki tulles võib see olla ka eelistatud variant, kuniks eluga Eestis kohanetakse, leitakse võimalusel töökoht ning lastele koht haridusasutustes. 14–17% saabunutest elas kas jagatud korteris või oli neil kasutada osa või tuba majast. Eraldi majas elas väga väike osa Ukraina sõjapõgenikest (joonis 3).

JOONIS 3. Ukraina sõjapõgenike elukoht saabumisaja järgi, %. N=1537

Allikas: RITA uuringu küsitlus sõjapõgenike seas

Ukraina sõjapõgenikud elasid enim koos oma lastega (55%) ning 37% elasid koos oma kaaslasega. Siinkohal on oluline märkida, et see ei tähenda, et Eestisse saabuti koos kaaslasega, võis olla ka olukordi, kus vastaja kaaslane juba oli eelnevalt Eestis näiteks töötamise tõttu. Ainult koos oma lastega (ilma kaaslaseta) elas 20% vastanutest, see tähendab, et leibkonnas oli lapsevanem (97% juhtudest oli selleks lapsevanemaks ema) ning tema lapsed. Koos oma kaaslase ning oma lastega elas Eestis 21% vastanutest. 13% vastanutest elasid koos kas enda või kaaslase vanematega. Üksi elas 11%. Vaid 4% elas koos mõne teise Ukraina perega ning 1% mõne Eesti perega (joonis 4).

JOONIS 4. Ühes majutuskohas elavad Ukraina sõjapõgenikud, %. N=1598

Allikas: RITA uuringu küsitlus sõjapõgenike seas

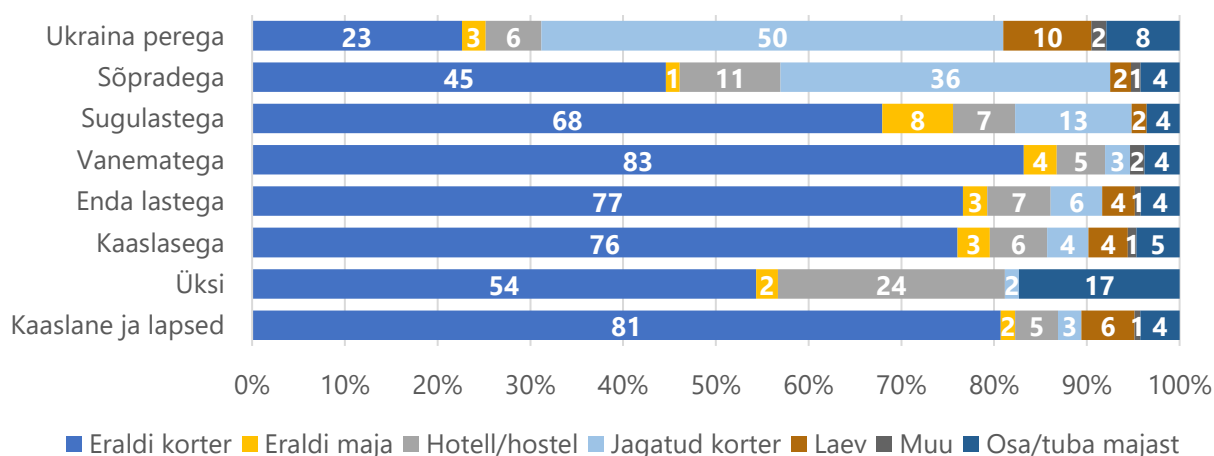
Märkus: vastajad võisid valida korraga rohkem kui ühe vastusevariandi

Need tulemused on pisut erinevad võrreldes ÜRO poolt läbiviidud koonduringuga²¹, kus näiteks 20% vastanutest elas kohalike peredega, Eestis on see näitaja märkimisväärselt väiksem.

Eestis elavate Ukraina sõjapõgenikud on võrreldes muude riikidega (arvestades ÜRO koonduringut) märksa sagedamini leidnud endale täiesti eraldi elamispinna. Ajutistel pindadel viibijate osakaal on küll üsna sarnane teiste riikidega, kuid kohalike perede juures elas Eestis vaid väga väike osa sõjapõgenikest.

²¹ Lives on hold: intentions and perspectives of refugees from Ukraine. UNHCR Regional Bureau for Europe [https://data.unhcr.org/en/documents/details/95767]

Need, kes on märkinud, et elavad vaid koos oma kaaslase ja lastega, elasid võrreldes teiste leibkondadega sagedamini eraldi korteris (81%), teiste majutuskohade esinemine on märksa väiksem, kuid saab välja tuua, et 6% neist elas siiski ka laevas. Need, kes olid märkinud, et nad elavad ka mõne teise Ukraina perega²², elasid kõige sagedamini jagatud korteris (50%) ning ka laevas viibijate osakaal oli üsna suur (10%). 54% neist, kes elasid Eestis üksi, olid majutuskohaks saanud eraldi korteri, samas aga oli nende seas suhteliselt enam neid, kes elasid hotellis või hostelis (24%). Need leibkonnad, kus viibis ka vastanud sõjapõgeniku või tema kaaslase vanem, nemad elasid kõige sagedamini eraldi korteris (83%). Ehk siis kokkuvõtvalt: **kui sõjapõgeniku leibkonda kuulusid lähemad pereliikmed (kaaslane, lapsed, vanemad), siis elati sagedamini eraldi korteris. Kui aga elati koos mõne teise perega, sõpradega, siis elati rohkem jagatud pindadel** (korter, maja), kuid üsna tihti oli sellisel juhul elukohaks ka laev (joonis 5).

JOONIS 5. Ukraina sõjapõgenike majutuskohad arvestades, kellega koos elatakse, %. N=1546

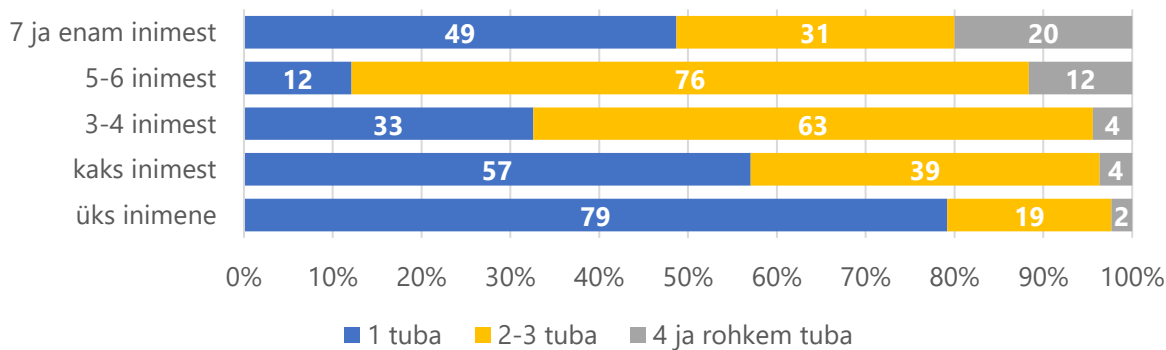
Allikas: RITA uuringu küsitlus sõjapõgenike seas

Märkus: olukorrad, kus elati koos mh mõne Eesti perega, on jooniselt välja jäetud, kuna vaatluste arv erinevates rühmades oleks väga väike olnud.

11% Ukraina sõjapõgenikest Eestis elas üksi. 29% elas koos veel ühe inimesega, (45% 3-4 inimesega, 11% 5-6 inimega ning 3% enam kui seitsme inimesega. 53% Ukraina sõjapõgenikest elas majutuskohas, kus nende leibkonna kasutada oli 2–3 tuba. Tubade arvestusse ei kuulunud köök, vannituba ega WC. **Leibkonna peale oli kasutada üks tuba 41% sõjapõgenikest** ning 6% vastanutest elas majutuskohas, kus neil oli neli ja enam tuba²³. Mida suurem oli koos elavate inimeste arv, siis ootuspäraselt oli suurem ka kasutada olev tubade arv. Erandiks olid olukorrad, kus koos elas seitse ja rohkem inimest – sellisel juhul oli leibkonnal kasutada üks tuba 49% juhtudest. Sellised seltskonnad elasid peamiselt hotellides või hostelites. Märkida tasub ka seda, et olukordi, kus koos elas seitse või enam inimesti, oli siiski üsna vähe. Kolme-neljakesi koos elavatel inimestel, keda oli ka kõige rohkem, elasid kõige sagedamini elukohas, kus nende kasutada oli 2–3 tuba. See tähendab, et tõenäoliselt said nad elada majutuskohas, kus oli elutuba ning 1–2 magamistuba (joonis 6).

²² Märkus: vastaja võis valida mitu varianti kellega nad koos elasid.

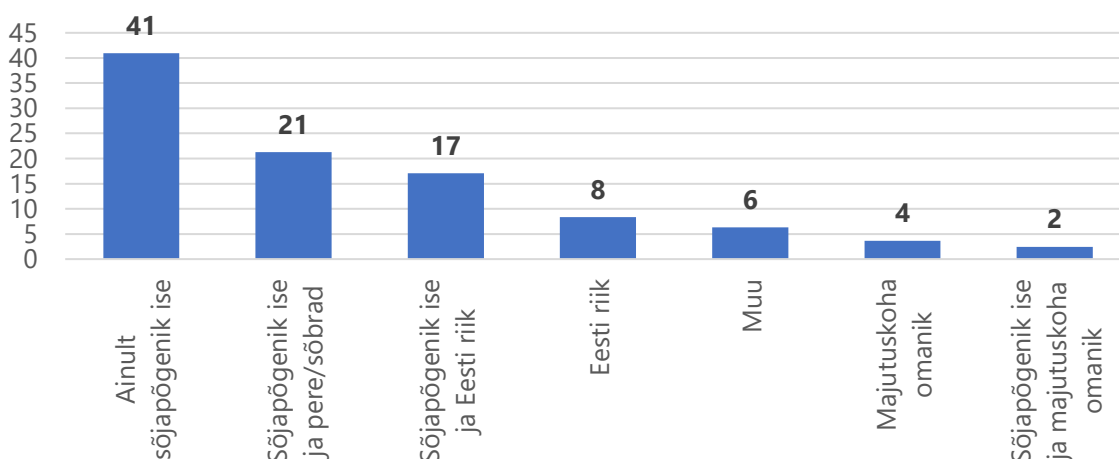
²³ Andmestikust oli ka vaatlusi, kus tubade arv oli seitse ja suurem, kontrollides selgus, et nii mõnelgi juhul oli sellisel juhul majutuskoha tüübiks näiteks hotell või hostel, kuna pole võimalik kindel olla, kas see ka tegelikkuses tööle vastas, siis jätsime arvutustes välja kõik need vaatlused, kus tubade arv oli suurem kui kuus.

JOONIS 6. Koos elavate inimeste arv ning majutuskoha tubade arv, %. N=1560

Allikas: RITA uuringu küsitlus sõjapõgenike seas

Ligi pooled sõjapõgenikest (41%) tasusid ise oma elukoha eest ning 21% maksis oma majutuskoha eest ise koos oma pere abiga. 17% vastanutest aitas majutuskoha eest maksta Eesti riik ning 8% vastanutest maksis elukoha eest täies ulatuses riik. Siinkohal, näiteks nende puhul, kes elasid laevas, tasus riik 98% majutuskulude eest ning ülejäänud juhtudel maksis elamise eest sõjapõgenik ise koos riigipoolse toega. 4% juhtudest võttis majutuskulud enda kanda majutuskoha omanik ning 2% olukordadest tasus majutuskulude eest sõjapõgenik koos majutuskoha omanikuga. Muid võimalusi mainiti 6%. Siia alla kuulusid näiteks tööandjad ja tuttavad (joonis 7).

JOONIS 7. Majutuskoha eest tasumine, %. N=1571

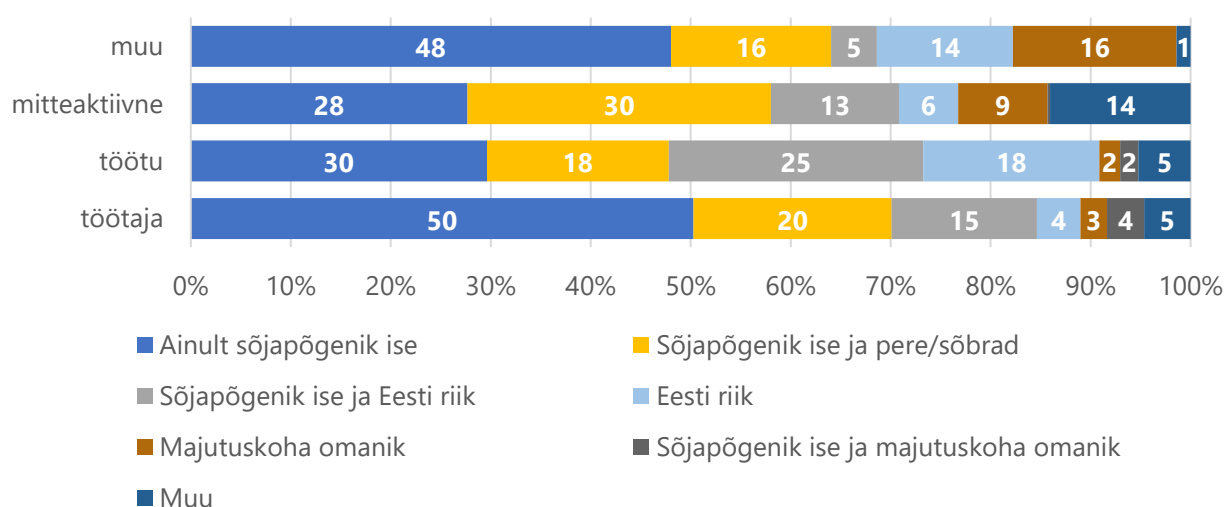
Allikas: RITA uuringu küsitlus sõjapõgenike seas

Kevadel või suvel saabunutest maksid oma majutuskoha eest ise 41% sõjapõgenikest, sügisel saabunute seas oli sama näitaja 35%. **Eesti riigi osa majutuskulude kandmisel on seda väiksem, mida varem sõjapõgenik Eestisse jõudis** – kevadel saabunute seas tasus Eesti riik elamise eest 5% juhtudest, suvel saabunutel 10% juhtudest ning sügisel saabunute eluaseme kulusid tasus 19% Eesti riik. Kuna viimased elasid sagedamini ka hotellides/hostelites ja laevade peal, siis on see ootuspärane tulemus. Suvel läbiviidud sõjapõgenike uuringus²⁴ oli riigi poolt tasutud osa märksa suurem – 29% vastanutest tasus majutuse eest täielikult Eesti riik ning samal ajal tasus vaid 28% sõjapõgenikest oma eluaseme eest täielikult ise. Arvestades aga, et suvel oli ajutisel pinnal elajate

²⁴ Jauhainen, J. S., Erbsen, H. A., Lysa, O., Espenberg, K (2022) Temporary protected Ukrainians and other Ukrainians in Estonia, 2022. University of Turku

inimeste osakaal praeguse uuringu tulemustest märksa suurem ning eraldi korteris viibijate osakaal oluliselt väiksem, siis on selline muutus mõistetav.

Eluaseme eest tasumise võimalusi mõjutab põgeniku tööhõivestaatus²⁵ – teenides ise piisavat töötasu, on võimalik tasuda ka elamiskoha eest kas täielikult või osaliselt turuhinda. Joonis 8 selgub, et töö leidnud Ukraina sõjapõgenikest tasus elukoha eest ise 50% ning koos pere või sõprade abiga maksid majutuse eest 20% vastanutest. **Riik tasus töötavate sõjapõgenike majutuskulusid vaid 4% juhtudest.** Hetkel töötutest sõjapõgenikest maksid ise oma elukoha eest 30% vastanutest ning sõprade ja pereliikmete toel tasusid majutuskulud 18% sõjapõgenikest. Töötute seas vajas Eesti riigi abi majutuse eest tasumisel 18% vastanutest ning koos riigi toega maksid majutuse eest 25% vastanutest. Mitteaktiivsete puhul oli pere tugi kõige suurem – 30% vastanutest maksid elukoha eest vastajad ise koos oma pere ja/või sõprade abiga. Eesti riigi osa elamiskulude katmisel oli väiksem kui näiteks töötajate või töötute seas.

JOONIS 8. Eluaseme eest tasujad tööhõive järgi, %. N=1469

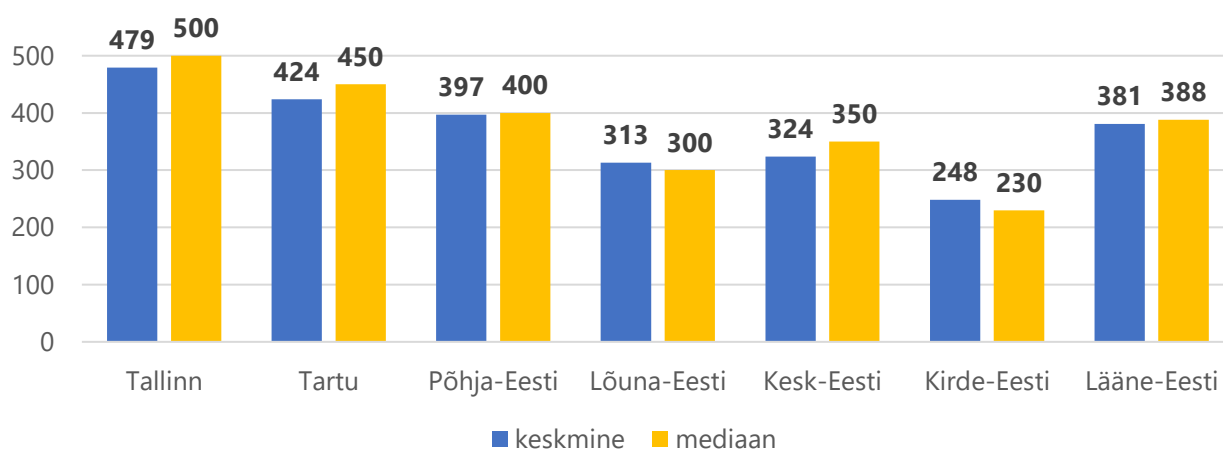
Allikas: RITA uuringu küsitlus sõjapõgenike seas

11% vastanutest ei maksnud eelmisel kuul üüri eest mitte midagi. See aga ei pruugi tähendada, et elamiskulude eest ei tasutud midagi, võib olla olukordi, kus üürnik ei pidanud maksma küll üüri, kuid tasus näiteks kommunaalkulude eest. Siinkohal on oluline veel märkida, et üürisummat küsiti vaid nende sõjapõgenike käest, kelle puhul eluasemekulude eest tasujaks olid kas nemad ise, sõjapõgenikud ise ja Eesti riik, sõjapõgenikud ise koos pere ja/või sõpradega, sõjapõgenike ise ja majutuskoha elanik või muud võimalused.

Keskmine üür oli 400 (standardhälve 195), kuid piirkonniti on näha mitmeid erinevusi. Kõige kõrgem oli nii keskmine kui ka mediaan Tallinnas, millele järgnes Tartu linn. Teistes piirkondades oli keskmine Ukraina sõjapõgeniku poolt makstud üür märksa väiksem. Tallinna keskmine üürisumma oli umbes 21% võrra suurem kui ülejäänud Põhja-Eestis. Veelgi suurem erinevus oli Tartu linnas ja ülejäänud Lõuna-Eestis – Tartu linnas oli üür 35% võrra kõrgem kui Lõuna-Eestis. Nii Tallinnas, Tartus kui ka Tartus oli keskmine üürisumma suurem kui kogu riigis tervikuna. Kõige

²⁵ Tööhõivestaatused jagunevad järgmiselt: töötaja ehk inimene, kes töötab; töötu ehk inimene, kes hetkel ei tööta, kuid otsib tööd; mitteaktiivne ehk inimene, kes ei tööta ega otsi tööd, siia alla kuuluvad ka näiteks pensionärid, õpilased jne.

väiksem oli üürisumma Kirde-Eestis, kus see jäi Eesti keskmisest 38% väiksemaks. Üsna suuri summasid (381 eurot) pidid oma eluaseme eest maksma ka Lääne-Eestis elavad Ukraina sõjapõgenikud (joonis 9).

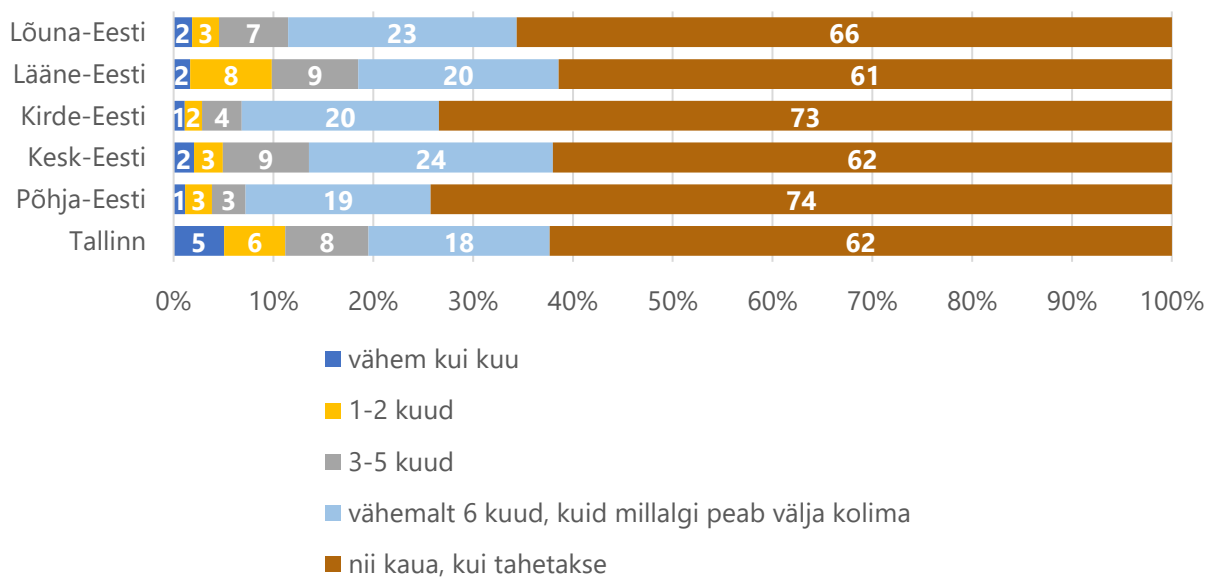
JOONIS 9. Keskmine üürisumma eelmisel kuul, euro. N=1179

Allikas: RITA uuringu küsitlus sõjapõgenike seas

65% Ukraina sõjapõgenikest võis oma praeguses elukohas elada nii kaua, kui see neile vajalik

on. 20% võis oma elukohas elada veel vähemalt pool aastat, kuid nad arvasid, et ühel hetkel peavad nad oma elukohast lahkuma. Vähemalt 3–5 kuud võis oma praeguses majutuskohas elada 7% sõjapõgenikest. 1–2 kuu pärast pidid uue elukoha otsima 5% vastanutest ning vähem kui kuu pärast oli uut elukohta vaja 3% Ukraina sõjapõgenikest. Piirkonniti oli Tallinnas (kokku 11%) ja Lääne-Eestis (kokku 10%) selliseid inimesi, kes pidid hiljemalt 1–2 kuu pärast uue elukoha leidma, kõige rohkem. Samas elas nendes piirkondades ka üsna palju inimesi kas hotellis või hostelis ning Tallinna puhul ka laevas (joonis 2) ning seega ongi ühel hetkel vaja leida endale uus ja püsivam elukoht. Mitmed sõjapõgenikud mainisid ka kolimise vajaduse põhjustena, et nende majutuskohas viibimise aeg saab läbi. Öeldi, et sellised on reeglid ning hotellis või laevas ei saagi kauem viibida. Põhja- ja Kirde-Eestis oli võrreldes teiste piirkondadega suurem nende sõjapõgenike osakaal, kes võisid elada oma elukohas nii kaua, kui see on vajalik (joonis 10). Võrreldes suvise sõjapõgenike uuringuga²⁶ on nende inimeste osakaal märksa suurem, kes saavad elada oma majutuskohas nii kaua, kui see on vajalik. Suvel arvas vaid 32% kõikidest sõjapõgenikes, et nad võivad elada oma senises peatuskohas nii kaua kui vajalik.

²⁶ Ukraina sõjapõgenike eluase (2022) Tartu Ülikooli Sotsiaalteaduslike Rakendusuuringu keskus [https://skytte.ut.ee/sites/default/files/2022-12/Ukraina%20s%C3%B5jap%C3%B5genikud_eluase.pdf]

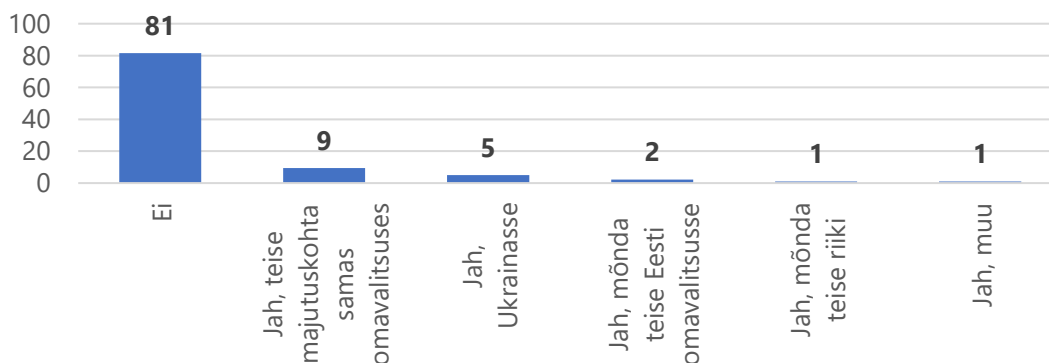

JOONIS 10. Praeguses elukohas võimalik viibimise aeg piirkondade kaupa, %. N=1567

Allikas: RITA uuringu küsitlus sõjapõgenike seas

Kõige kiiremini pididki uue elukoha leidma need, kes elasid laeval, kus kuni kaks kuud võisid veel viibida 67% vastanutest. Hotellist või hostelist pidid välja kolime kuni kahe kuu pärast kokku 19% vastanutest. Teistes majutustüüpides elavate Ukraina sõjapõgenike olukord oli märksa stabiilsem. Eraldi korteris elanud sõjapõgenikest pidi kahe jooksul uue elukoha leidma 3% vastanutest ning 71% võis seal elada nii kaua, kuni see nende jaoks vajalik oli. Põhjustest, miks peavad sõjapõgenikud uue elukoha leidma, mainiti mitmel korral, et korteri omanik müüs korteri maha või on eluaseme üürimine liiga kallis. Viimast mainiti sagedamini Tallinnas asuvate elukohtade puhul.

Enamik vastanutest (81%) ei plaaninud 2-3 kuu jooksul kolida. 9% vastanutest soovis siiski kolida mõnda teise majutusk kohta samas omavalitsuses. 5% plaanisid minna tagasi Ukrainasse ning 1% vastanutest plaanis kolida mõnda teise riiki. 2% vastanutest soovis kolida mõnda teise omavalitsusse Eestis (joonis 11). Kõige suurem on uue majutuskoha otsijate osakaal Tallinnas (13%). Millele järgnevad Põhja-Eesti (7%) ning Lõuna-Eesti (7%). Põhjustena on mitmel korral mainitud, et eluase on kallis või pole elamistingimused piisavalt head (mainiti ruumikitsikust).

JOONIS 11. Ukraina sõjapõgenike plaanid kolida järgmise 2-3 kuu jooksul, %. N=1549

Allikas: RITA uuringu küsitlus sõjapõgenike seas

Kokkuvõtteks: üle poolte Eestisse jõudnud Ukraina sõjapõgenikest elas **Harjumaal** (sh enamasti Tallinnas). Sealjuures elas tegelikkuses enamik Ukraina sõjapõgenikest linnades, eelkõige Tallinnas ja Tartus, aga ka teistes linnades. Enamasti on Ukraina sõjapõgenikud leidnud endale elamiseks eraldi korteri (68%) – **mida kauem on Eestis viibitud, seda sagedamini elati eraldi majutuspinnal ning selle eest tasuti kas ise** või oma pere ja sõprade abiga. Töötavad Ukraina sõjapõgenikud tasusid oma elukoha eest peamiselt ise. Eesti riik tasus töötavate sõjapõgenike eluaseme eest vaid 4% juhtudest.

Võrreldes teiste riikidega, on **Eesti perede juures majutunud väga väike osa kõikidest Ukraina sõjapõgenikest** ning pigem elati kas täiesti eraldi või jagati eluaset näiteks mõne teise Ukraina perega. Suur osa Ukraina sõjapõgenikest saab oma praeguses elukohas elada nii kaua, kui neil on selleks vajadus. Uut elukohta sooviti sagedamini seetõttu, et eluase oli liiga kallid või sooviti paremaid elutingimusi.

VIIDATUD ALLIKAD

Ajutine kaitse Ukraina kodanikele ja nende pereliikmetele. Politseid- ja Piirivalveamet [https://www.politsei.ee/et/juhend/info-seoses-ukraina-sojaga/ajutine-kaitse-ukraina-kodanikele-ja-nende-pereliikmetele]

Alates homsest lihtsustus Eestis Ukraina sõjapõgenike vastuvõtmine (2022). Vabariigi Valitsus [https://valitsus.ee/uudised/alates-homsest-lihtsustub-eestis-ukraina-sojapogenike-vastuvotmine]

Chmielewska-Kalińska, I., Dudek B., Strzelecki. P. (2022) The living and economic situation of Ukrainian refugees in Poland Report of the questionnaire survey conducted by NBP Regional Branches. [ukrainian-refugees-2022.pdf (nbp.pl)]

Economic Inclusion of Ukrainian refugees in Poland (2022). Norwegian Refugee Council in Poland [nrc-economic-inclusion-of-ukrainian-refugees.pdf]

Eesti NUTS piirkonnad [https://metadata.geoportaal.ee/geonetwork/srv/api/records/%7B4585BF4A-4B36-436C-848B-7BD3DD38DBDA%7D]

European Parliament (2022). Temporary Protection Directive [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/729331/EPRS_BRI(2022)729331_EN.pdf]

Jauhiainen, J. S., Erbsen, H. A., Lysa, O., Espenberg, K (2022) Temporary protected Ukrainians and other Ukrainians in Estonia, 2022. University of Turku

Lives on hold: intentions and perspectives of refugees from Ukraine. UNHCR Regional Bureau for Europe [https://data.unhcr.org/en/documents/details/95767]

Multi-sectoral needs assessment Slovakia (2022). Regional Refugee Response for the Ukraine Situation [https://reliefweb.int/report/slovakia/slovakia-multi-sectoral-needs-assessment-october-2022]

Orav, A. (2022) Labour market integration of asylum-seekers and refugees. European Parliamentary Research Service [Labour market integration of asylum-seekers and refugees (europa.eu)]

Pöttschke, S., Weiß, Hebel, A., Piepenburg, J. G., Popek, O. (2022) Preliminary findings from an online survey of Ukrainian refugees on Germany and Poland [Preliminary findings from an online survey of Ukrainian refugees in Germany and Poland | EUROPP (lse.ac.uk)]

RL21429: RAHVASTIK RAHVUSE, SOO, VANUSERÜHMA JA ELUKOHA (HALDUSÜKSUS) JÄRGI, 31. DETSEMBER 2021 [https://andmed.stat.ee/et/stat/rahvaloendus_rel2021_rahvastiku-demograafilised-ja-etno-kultuurilised-naitajad_rahvus-emakeel/RL21429]

Temporary protection (2022). European Commission. Migration and Home Affairs [https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/common-european-asylum-system/temporary-protection_en]

Ukraina sõjapõgenike eluase (2022) Tartu Ülikooli Sotsiaalteaduslike Rakendusuuringu keskus
[https://skytte.ut.ee/sites/default/files/2022-12/Ukraina%20s%C3%B5jap%C3%B5genikud_eluase.pdf]

Ukraina sõjapõgenike suhtlusringkond Eestis, kohanemine Eestiga ning edasised plaanid (2022)
Tartu Ülikooli Sotsiaalteaduslike Rakendusuuringu keskus
[https://skytte.ut.ee/sites/default/files/2022-12/Ukraina%20s%C3%B5jap%C3%B5genikud_suhtlusringkond%3B%20Eestisse%20j%C3%B5udmine%20ja%20plaanid.pdf]

Ukraine refugee situation (2023) [<https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>]

